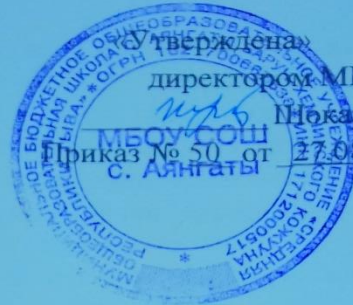

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя общеобразовательная школа с. Аянгаты Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва»

«Согласована»

заместителем директора по УВР

Ооржак Ооржак Е.С.

«Утверждена»

директором МБОУ СОШ с. Аянгаты

Нокар О.Б..

Приказ № 50 от 27.08.2024г.

Рабочая программа внеурочной деятельности

«Улусчу ужурлар», 3 класс

Направление: духовно-нравственное

Количество часов в год 34, в неделю: 1

Учитель: Донгак Хурен Орус-ооловна

с.Аянгаты 2025

«Улусчу ужурлар» 3 класс.

Тайылбыр бижик

3-ку класстың «Улусчу ужурлар» деп кичээлден даашкаар ажылдын ажылчын программазын Россия Федерациязының «Россияның школазы» деп өөредилге-методиктиг бөлүккө, Тыва Республиканың ниити өөредилгезинин эге школанын Г.Д.Сундуйнун «Улусчу ужурлар» 1-2 класстарга ооредилге номчулга номунга таарыштыр 1 чылга тургускан. Бо ажылчын программа эге школаның Федералдыг куруне стандарттарынын бадылаан Россия Федерациязынын ооредилге яамызынын 06.10.2009 чылда унгени №373 доктаалынга болгаш Федералдыг методкатыжышкыннын 08.04.2015 №1/15 дугаарлыг протоколунга даянган.

1-ден 4 класстарга чедир сумелеп турар «Улусчу ужурлар» деп класстан дашкаар кичээлчигештин программазынын кол сорулгазы:

1.Тыва уругларны бодунун чонунун депшилгелиг узел-бодалдарынга ,ужурларынга , чанчылдарынга дууштур остурер , кижизидер.

2.Уругну боду бодун ог-буленин , торел-болуктун толептиг толу , чаагай чанчылдарнын салгакчызы мен деп чоруур кылдыр хевирлээр.

3. Чонунун сузуктуг ужурларын сеткилинден хундулээр, медресээр, сагыыр, оске улуска тайылбырлап, дамчыдып , ол ышкаш хой националдыг чоннарнын культуразын ожаап чоруур кылдыр чанчыктырар

4.Торээн черинге , чонунга , дылынга чоргаарланып , унелеп билир толду хевирлээр.

Программа тыва болгаш оске-даа Топ Азия улузунун 12 (60) чыл эргилделиг календарынга болгаш улусчу педагогиканын мозу-будуш талазы-биле эрте кижизидилге принципинге болгаш Тыва республиканын ооредилге черлеринге кижинин сузуун болгаш мозу-шынарын кижизидип сайзырадырынын концепциязынга даянган.Чылда 34ш. Неделяда 1 шак.

«Кижидилге болуру чажындан , аът болуру кунундан» деп улугер домак улусчу кижизидилгеге башкыларнын кол даяныр угланышкыны болур.

«Улусчу ужурлар» деп класстан дашкаар кичээлди ооренип тургаш уруг дараазында чуулдерни билип алыр :

- Торээн черинин тоогузун , черинин дугайында тоогу чугааларны чыып билир ;
- Чугле торээн чону эвес , а кожа-хелбээ чоннар, торел чоннарны , оларнын культуразын , национал байырлалдарын , дылынын дугайында билип алган турар;
- Бодун каяа-даа төлептиг ап билири;
- Этикет база янзы-бүрү ужурларны сагып билирин чанчыктырар;
- Улуг улусту хүндүлөп, бичии кижилерни кээргеп, чаптап билири. Хире шаа-биле дузазын чедирип, ачы-буянныг, биче сеткилдиг болурун хевирлээр;
- Тываның, Россияның база янзы-бүрү чоннарның ёзу-чаңчылдары, улусчу байырлалдары-биле уругларны таныштырар;
- Ёг-бүлезининг кижигүннери база эш-өөрү-биле эп-найыралдыг, хүндүлээчел, дузааргак болуру.
- Сагылга-чурумга хамаарышкан мораль-этиктиг билиглерни сагып билиринге чанчыктырар;
- Төрээн чурту – Тывазынга, Россияга ынаа болгаш чоргааралы. Ооң бойдузунга дириг амытаннарынга, үнүштеринге, арга-арыынга сагыш-човангыр, хумагалыг хамаарылгазы болгаш сагыыр ужурлары.

Программаны Сундуй Галина Донгаковнанын удуртулгазы-биле А.С.Кечил-оол , Ч.Д. Сарыгларнын «Улусчу ужурлар» деп шенелделиг ооредилге эртемнинин 1-4 класстарга тургускан чижек программасы-биле тургускан.

Улусчу педагогика амгы национал школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажыл-чорудулгазынын кол үндезинин тургузуп, ниити өөредилге системаларында чаа угланышкын, тускай быжыг турушту ээлеп турар. Чоннун чаагай чаңчылдары, сагылга ёзулалдары, ужурлары улусчу педагогиканың кол өзээн тургуспушаан, өзүп орап салгалдың кижизидилгезининг депшилгелиг аргаларын байлакшыдып турар.

Улусчу педагогиканың идеялары, байлак дуржулгазы болгаш аргалары өг-бүлө кижидилгезинде, ада-иелер ортузунда тарап нептерээн. Программаның кол угланышкыны дараазында сорулгаларны чедип алырынче угланган:

Өөреникчилерниң шингээди алыр билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чанчылдарына кол негелделер.

3-ку классты доозуп турар өөреникчилерниң билип алыр ужурлуг чүүлдери:

- этикетке хамаарышкан тыва улустун ёзу-чанчылдарны билири;
- бичии кижинин ада-иезинге ээлдек-эвилен болуру;
- кижилернин хар-назынын барымдаалап, оларны хундулээри;
- чугаа уезинде бодун топтут алдынары ниити аажы-чан культуразынын чарылбас кезээ деп чувени шингээди алыр;
- янзы-буру байдалдарга бодун толептиг алдынып билири;
- оол кижии база кыс кижиге хамаарышкан дурум-сагылгалары;
- оске бажынче кирерде сагылгалар;
- бажынга келген кижини хулээп алырынын ужурлары;
- кылаш ужурлары;
- чугаа уезинде хол-буттун, арын-шырайнын шимчээшкиннери;

3-ку класстың доозукчуларының билиглерни шингээди алырының аргалары:

1. Чанчылдар, сагылгаларны анаа-ла ёзу барымдаалап эвес, а оларның ужур-утказын хандыр билип алыр.
2. Боттарының аразында хундукелдиг, чазык-чаагай чугаалажыр.
3. Э ииниң саналын деткиир азы анаа бодунуң хуузунда бодалын немээр.
4. Эш-өөрүнүң сөзүн дыңнаар, оларга дузалажыр ийикпе кошкактарны камгалаар мөзү-шынарга кижизидер.

«Улусчу ужурлар» программаның шингээткенинин планаттыңан туннелдери

3-ку классты доозуп тургашуругларнын чедип алыр ужурлуг туннелдери:

- Билип алган билиглерин , чоннун ажыглап чораан улегерин херек кырында амыдыралга ажыглаары.
- Школа иштинге эртип турар моорейлерге ажыглап киржири.

Личностуг (бот-тускайлан онзагайы)

Уругларныё сагыжы ак , угаан-медерели сайзырангай , топтут-томаанныг аажы-чаны хевирлеттинер.

Чоннун сагып чораан чаагай чанчылдарын унелеп билир , ону сагып , амыдыралга ажыглап шыдаар кижии болуп кижизиттинер.

Дыл – домаа , аажы-чаны , сеткил – сагыжы ак , ажык , биче сеткилдиг , дузааргак , хундулээчел уруг хевирлеттинер.

Метапредметтиг туннелдер.

1. Чугаалажып турар кижизин дыннап билир, чугааны кылып шыдаар, кижии бурузу бодунга хамаарышкан бодалдыг , ону илередир эргелиг деп чуулду билип , унелеп билиринге белен.
2. Бодунун бодалын илередип , ол дээш туржуп шыдаар узел-бодалдыг болуру;
3. Сорулганы салгаш, ону чедип алырынын аргаларын тодарадып шыдаары ;
4. Бодунун болгаш долгандыр турар кижилернин аажы-чанын шын унелеп билири.

Предметтиг (эртемге хамаарыштыр) туннелдер.

- 1.Уругларны чугаа культуразынга болгаш чугаалажып билиринге ооредир.
- 2.Улустун чаагай чанчылдарын сеткилинден хундулээр , сагып билир , тайылбырлап билир , оске улуска дамчыдып чоруур кылдыр ооренген.
- 3.Болуушкуннарны бодамчалыг сайгарылгага даянып , дамчыдып билир.

Ажыглаан литературалар:

Сундуй Г.Д. Улусчу ужурлар 3-4 класстарга шенелделиг ооредилге номуТыванын ном ундурер чери Кызыл 2003, Ажыглаарынга сумелеп турар литературалар:

Аксагалдай ашак, Кызыл 1992 ч.Донгак В.У. Аът шулук, 1990 ч, Келин-Лопсан М.Б. Тыва чоннун бурунгу ужурлары. Кызыл 1994.

Календарно-тематический план «Улусчу уjurлар» 3 класс

П	Ооренир темалары	Уези		
		Шагы	План езугаар	Херек кырында
	Кижиг болгаш бойдус 10 ш.			
	Бойдус чаялгазы.Бойдуска тыва кижинин онзагай хамаарылгазы.	1		
	Чер уjurлары. Чуваш улустун тоолу. Алдын доозун	1		
	Тожу. Танды-Уула.	1		
	Торээн суурум Аянгаты- онзагай.	1		
	Ак-Довурак. Бай-ла Хемчиим.	1		
	Аржаан уjurлары.	1		
	Тыванын каас-чаражы. Бедик даглыг мээн чуртум.	1		
	Бойдус халаптары.	1		
	Проект «Торээн черимнин онзагай черлери».	1		
	Тыва кижинин унуш-озумелге хамаарылгазы. 8 ш.			
	Онза ырлыг ураанхайлар.	1		
	Ыяш уjurлары.	1		
	Ыдык ыяштар.	1		
	Тел ыяшка, бай ыяшка, хам дытка чалбарыглар.	1		
	Салгын кыйгылары.Тыванын чем унуштери.	1		
	Тыванын эм унуштери.	1		
	Проект «Эм унуштер»	1		
	Чуглуг куштар 5 ш.			
	Куштар дугайында	1		
	Чуглуг куштар	1		
	Куштар -медээчилер	1		
	Ыдык сурлуг куштар.Камгалалдыг куштар.	1		
	Дуруяалар-эжеш куштар. Практиктиг ажыл.	1		
	Танды кежии 3 ш.			
	Тыванын ан-мени. Ыры «Койгунак»	1		
	Анчы кижинин сагыр уjurлары. Ыры «Диинчигеш»	1		
	Анчынын чалбары.Танды Эзинин чагы.	1		
	Чыл, ай ,хонук саналгазы. 8 ш.	1		
	Чыл календары.	1		
	Ай санаашкыны.	1		
	Хүн дугайында.	1		
	Аржаан уjurлары.	1		
	Аржаанга чалбарыг	1		
	Практиктиг кичээл	1		
	Оран тандыга чалбарыг	1		
33	Катаптаашкын	2		
4	Туннел кичээл.Чайгы онаалгалар.	1		
	Ниити шак	34		34